

ŠE NEKAJ OPAZOVANJ DRISTAVIČNEGA SPRELETAVCA *LEUCORRHINIA PECTORALIS* IZ SEVEROVZHODNE SLOVENIJE

Na predhodnih straneh pričujoče *Erjavecije* poročajo mlajši kolegi o razveseljivih novih najdbah dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis* s terenskega vikenda Slovenskega odonatološkega društva »Ptuj 2021«. Vrsta je bila opazovana na že znanih lokalitetah v severovzhodnem kraku akumulacije Požeg v Krajinskem parku Rački ribniki-Požeg in na ribniku Štatenberšek v območju NATURA 2000 Ličenca pri Poljčanah, sploh prvič pa je bila zabeležena tudi na akumulacijskem jezeru Komarnik pri Lenartu (VINKO in sod., 2021). V zbirko zabeležk o pojavljanju tega kritično ogroženega kačjega pastirja na območju severovzhodne Slovenije v letu 2021, dodajava še nekaj najinih opazovanj.

Dristavičnega spreletavca sem Matjaž Bedjanič opazoval dne 4-VI-2021 v vzhodnem delu mrtvice Nagy Parlag pri Petišovcih (GK 610182, 155081). Na tem delu mrtvice je vrsta v preteklosti že bila zabeležena (BEDJANIČ, 2014; ŠALAMUN in sod., 2015), tokrat pa sem opazoval 6 ♂. Prav na mestu opazovanja je bila z namenom zaustavitve napredujočega procesa kopnenja mrtvice v okviru projekta LIFE »WETMAN« jeseni 2013 izvedena obsežna odstranitev obrežne in vodne vegetacije ter poglobitev na severnem obrežju (BEDJANIČ, 2014). Kot smo upali in želeli je naravna sukcesija hitro stekla in odprta vodna površina je danes ponovno zarasla z vodno in obrežno vegetacijo, tako so razmere za dristavičnega spreletavca tukaj trenutno zelo ugodne (SLIKA 1).

SLIKA 1. Bogato zaraščena mrtvica Nagy Parlag pri Petišovcih je eno zadnjih zatočišč številnih ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, med njimi tudi dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis* (Foto: M. Bedjanič, 4-VI-2021).

Bogata razrast vodne škarjice *Stratiotes aloides* daje upanje, da so omenjene projektne aktivnosti koristile tudi populaciji zelene deve *Aeshna viridis*, česar pa ne moremo potrditi, saj po projektu žal ne poteka nikakršen monitoring. Na tem mestu še dodajmo, da dristavičnega spreletavca v okolici Petišovcev v zadnjem desetletju dokaj redno opazujemo. Znan je z mrtvic Nagy Parlag, Kapitany Lap in Csiko Legelo (npr. BEDJANIČ, 2014; ŠALAMUN in sod., 2015; TRATNIK, 2019), medtem ko se navedba s Petišovskega jezera (BAHOR, 2017, 2021), dejansko nanaša na bližnjo mrtvico Csiko Legelo. Izpostaviti velja, da vrsta na območju mrtvice Muriša, na skrajnem severovzhodu države, onkraj Murske šume, po letu 2011 ni bila več najdena. Vse omenjene lokalitete ležijo v območju NATURA 2000 Mura, za katero je dristavični spreletavec kvalifikacijska vrsta.

Popoldan dne 4-VI-2021 sem se ob povratku domov bežno ustavil še v glinokopu Boreci pri Križevcih. Čeprav obisk primarno ni bil namenjen kačjim pastirjem, me je ob manjši zaraščeni mlaki, zahodno od dostopne ceste v zahodnem delu glinokopa (GK 586592, 157162), presenetil 1 ♂ dristavičnega spreletavca, ki je tudi voljno poziral mojemu fotografskemu navdušenju (SLIKI 2 in 3).

SLIKA 2. Dristavični spreletavec *Leucorrhinia pectoralis* iz glinokopa Boreci pri Križevcih (4-VI-2021, Foto: M. Bedjanič).

Nedaleč stran, ob manjši, še bolj zaraščeni mlaki vzhodno od dostopne ceste v zahodnem delu glinokopa (GK 586672, 157191), sem nekoliko kasneje opazoval še 2 ♂ dristavičnega spreletavca. Čeprav je vrsta z območja že znana – nenazadnje so glinokopi območje NATURA 2000, za katero je dristavični spreletavec kvalifikacijska vrsta (KOTARAC in sod., 2003) – pa opazovanj po letu 2003 od

tukaj ni bilo. Enako tudi ne raziskav, ki bi podrobneje ovrednotile velikost populacije ter vsled hitrega zaraščanja vodnih kotanj definirale potrebne varstvene ukrepe za dristavičnega spreletavca na tem območju (BEDJANIČ, 2012). Na obeh mlakah v glinokopu Boreci sem se bežno ponovno ustavil še pozno popoldan dne 29-VI-2021, vendar vrste ni bilo na spregled.

SLIKA 3. Mlaka zahodno od dostopne ceste v zahodnem delu glinokopa Boreci pri Križevcih – bivališče dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis* (4-VI-2021, Foto: M. Bedjanič).

Glede na razveseljujoče najdbe dristavičnega sprletavca na Komarniku in ponovne najdbe v Borecih sem obe območji obiskal tudi Ali Šalamun. 22-VI-2021 sva s Klemnom Koseljem, ki je bil prisoten že ob prvi najdbi, najprej obiskala Komarnik in ponovno videla 9 ♂. Nato sva se odpravila še v glinokop Boreci. Na mlakah, ki ju v prejšnjih vrsticah navaja Matjaž, dristavičnega spreletavca nisva opazila, sva pa popisala 3 ♂ na največji, osrednji mlaki (GK 586726, 157106).

Ker drstavičnega spreletavca popisujem službeno, saj mu je namenjen del obsežnega LIFE projekta »LIFE Integriran projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE17 IPE/SI/000011)«, ki ga v sodelovanju s še 14 partnerji vodi Ministrstvo za okolje in prostor (<http://www.natura2000.si>), sem z iskanjem nadaljeval tudi naslednji dan, 23-VI-2021, ko sem obiskal večino že omenjenih mrtvic Mure pri Petišovcih – Murišo, Csiko Legelo in Nagy Parlag. V zelo vročem dnevu je bilo kačjih pastirjev na splošno zelo malo, dristavičnega

spreletavca pa sploh nikjer nobenega. Glede na vroče vreme sem razmišljal o možnosti, da je obdobja letanja odraslih osebkov za to leto že konec, vendar sem se na severovzhod Slovenije kljub temu podal še enkrat, 30-VI-2021. Na Komarnik sem se odpravil z napihljivim kajakom. Izkazalo se je, da je predvsem severni obraščeni del jezera, kjer smo doslej opazovali dristavične spreletavce, preveč gosto zaraščen in je vožnja s čolnom skozi rastlinje nemogoča. Izgledalo je že, da je sezona res konec, vendar sem kljub puščajočemu čolnu nadaljeval ogled ob vzhodnem bregu, za katerim je tudi največ gozda, in bil nagrajen z opazovanjem 2 ♂. Pregled nekaj ribnikov v okolici Vurberka je bil neuspešen, zaradi oblakov in prvih dežnih kapelj sem se že skoraj odpravil domov, vendar sem se zaradi letošnjega neuspešnega iskanja vrste na ribnikih pri Podvincih tekom društvenega terenskega vikenda »Ptuj 2021« vseeno odločil za še zadnji letošnji obisk vsaj Velikega ribnika pri Podvincih (GK 571640, 144817; SLIKA 4).

SLIKA 4. Veliki ribnik pri Podvincih (30-VI-2021, Foto: A. Šalamun).

Namesto pri nasipu sem tokrat ogled začel na sredini severozahodne strani ribnika in se med prebijanjem skozi rogoz in trstičevje med rahlim rosenjem spraševal, zakaj sploh rinem naprej, v dodatnem prepričanju, da bo ob koncu rogoza voda tako ali tako pregloboka. Po poti nisem videl niti enega kačjega pastirja, vendar sem nadaljeval, ker se globina ni povečevala. Uspelo mi je pridi do roba rogoza, pred mano se je odprlo z šašjem in drugim močvirskim rastlinjem zaraslo jezero, z vodo komaj čez kolena, posijalo je sonce... in mimo je priletel prvi kačji pastir, seveda dristavični spreletavec! Ob rogozu sem se podal proti severu in popisal še 3 ♂. S prvo ponovno najdbo vrste na vsaj enem od ribnikov pri Podvincih po letu 2003 (KOTARAC in sod., 2003; GOVEDIČ in sod., 2006) se je nekoliko popravil slab vtis, ki smo ga dobili vsi, ki smo v zadnjih letih kdaj obiskali to območje NATURA 2000. Kljub temu pa so spremembe ribnikov na slabše v zadnjih 20 letih očitne. Tudi tukaj je pojavljanje in preživetje drstavičnega spreletavca,

podobno kot v krajinskem parku Rački ribniki-Požeg (BEDJANIČ, 2018a, 2018b; ŠALAMUN in sod., 2019), ob izostanku upravljaljskega načrta, ki bi se dejansko izvajal, odvisno zgolj od sreče in naključja.

Za konec poročanja o tej pogosto omenjani vrsti zadnjih let naj, sicer nekoliko izven geografskega konteksta naslova prispevka, zavijem še v osrednjo Slovenijo. Srednji ribnik v Dragi pri Igu sem obiskal 18-VI-2021 in opazil enega samca dristavičnega spreletavca, ki pa ga kljub nekajurnemu posedanju in čakanju ni bilo več nazaj.

Zaključiva naj optimistično, zgolj s »pobožno željo«, da bi nas tudi prihodnja leta navduševala s čim številčnejšimi opazovanji tega karizmatičnega in kritično ogroženega kačjega pastirja.

LITERATURA:

- BAHOR, M., 2017. 3. Biološko ekološki tabor – Bert 2017 Gornji Petrovci. *Erjavecija* 32: 64-66.
- BAHOR, M., 2021. Skupina za kačje pastirje. V: A. Tomažič & B. Zakšek (ured.), 3. Biološko ekološki tabor – BERT: Gornji Petrovci, 2017, str. 12-19 [corr. 16-23], Društvo študentov naravoslovja, Maribor.
- BEDJANIČ, M., 2012. *Predvidena širitev glinokopa Opekarne Tondach v Borecih v OPN Križevci – izdelava usmeritev za omilitev vplivov na SCI Boreci in izboljšanje življenjskih pogojev za varovane živalske vrste, s poudarkom na kačjem pastirju dristavičnem spreletavcu Leucorrhinia pectoralis*. Elaborat za Občino Križevci. ProNatura, Slovenska Bistrica. 27 str.
- BEDJANIČ, M., 2014. *Projekt »Varstvo in upravljanje sladkovodnih mokrišč v Sloveniji – WETMAN 2011-2015«, LIFE09 NAT/SI/000374, Popis začetnega stanja in raziskave vpliva projektnih aktivnosti na populacije kačjih pastirjev (Odonata): pilotno območje Mura – Petišovci: končno poročilo*. Elaborat za Zavod RS za varstvo narave, ProNatura, Braslovče. 82 str.
- BEDJANIČ, M., 2018a. Določevalni ključ: spreletavci Slovenije. *Trdoživ* 7(1): 32-40.
- BEDJANIČ, M., 2018b. Drobtinice in ocvirki: Parjenje dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis* skozi fotografski objektiv. *Erjavecija* 33: 79-82.
- GOVEDIČ M., M. CIPOT, V. GROBELNIK, M. JAKOPIČ, M. KOTARAC, K. POBOLJŠAJ, F. REBEUŠEK, A. ŠALAMUN & B. TRČAK, 2006. »Kartiranje in opredelitev notranjih območij habitatnih tipov in vrst« - *Upravljanje z ribniki Podvinci in Velovlek (Phare čezmejno sodelovanje Slovenija-Avstrija 2003)*. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 33 str. + CD
- KOTARAC, M., A. ŠALAMUN & S. WELDT, 2003. *Strokovna izhodišča za vzpostavljanje omrežja Natura 2000: Kačji pastirji (Odonata) (končno poročilo)*. Naročnik: MOPE, ARSO, Ljubljana. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 104 str. + CD z digitalnimi prilogami.
- ŠALAMUN, A., M. PODGORELEC & M. KOTARAC, 2015. *Inventarizacija kačjih pastirjev (Odonata) in njihovih habitatov ob reki Muri*. V: M. Govedič, A. Lešnik & M. Kotarac (ured.), *Inventarizacija favne območja reke Mure (končno poročilo)*, str. 150-190, Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju.
- ŠALAMUN, A., A. TRATNIK & M. BEDJANIČ, 2019. Drobtinice in ocvirki: Opazovanja dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis* v letu 2019. *Erjavecija* 34: 78-83.
- TRATNIK, A., 2019. Terenski vikend v Prekmurju. *Erjavecija* 34: 17-20.
- VINKO, D., T. ŽLENDER & A. RIBAR, 2021. Terenski vikend SOD: Ptuj 2021 – nove najdbe koščičnega škratca *Coenagrion ornatum*, prodnega paškratca *Erythromma lindenii*, zgodnjega trstničarja *Brachytron pratense*, črnega ploščca *Libellula fulva* in dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis* na Štajerskem. *Erjavecija* 36: 11-22.

(M. BEDJANIČ & A. ŠALAMUN)